

Nr 46.

Ankom till riksdagens kansli den 25 maj 1944 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående lagstiftning om försäkring för olycksfall för blockledare för skada ådragen under arbete i sådan befattning.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 309, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Hansson* i Skediga hemställt, att »riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en lag om försäkring för olycksfall för blockledare för skada, ådragen under arbete i denna befattning, i analogi med vad som redan gäller för hemvärnsmän och luftskyddspersonal, och att lagen får retroaktiv verkan från och med krigsutbrottet i september 1939.»

Såsom motivering för detta yrkande har i motionen anförts följande:

Enligt gällande bestämmelser i olycksfallsförsäkringslagen kunna blockledare, som under arbete i denna sin egenskap råka ut för skador, icke få ersättning av riks-försäkringsanstalten. Blockledare äro icke försäkrade mot olycksfall i arbetet liksom andra, vilka tjänstgöra i beredskap av det ena eller andra slaget. Detta innebär onekligen en verklig brist i lagstiftningen, som bör rättas till.

Ett exempel belyser på ett utmärkt sätt, huru orättvist lagen, sådan den nu är utformad, drabbar blockledare, som råka ut för olycksfall. En blockledare skulle under höbärgningen sin plikt likmätigt hjälpa en inkallad granne med skörden. Då dennes arbetsvagn var sönder, måste han först reparera den i sin egen smedja. Härvid bar det sig icke bättre än att en järnflisa träffade hans ena öga, som skadades så svårt, att det måste bortopereras. Förutom en lång och plågsam sjukhusvistelse medförde skadan, att hans arbetsförmåga i hög grad nedsattes, varigenom hans ekonomi avsevärt försämrades.

Det förefaller rimligt, att den ovannämnde blockledaren fått ersättning för den ådragna skadan. Detta har emellertid varit omöjligt för honom enligt gällande bestämmelser. Det kan påpekas, att han med anlitan- de av juridisk hjälp sökt erhålla ersättning av riks-försäkringsanstalten men utan någon framgång. Om emellertid blockledaren varit lejd av den inkallade för tillfället i fråga och utfört reparationen i dennes smedja, skulle hans krav på ersättning för olycksfallet kunnat bifallas. För vanlig uppfattning föreligger i realiteten ingen skillnad mellan dessa båda fall. Det framstår därför som en brist i lagstiftningen att han i det förra fallet måst förvägras ersättning och delta så mycket mer som lagen ålägger honom att hjälpa till blocket hörande grannar. Han har icke frivilligt utan på grund av tjänsteplikt försatts i den situation, som ledde till den så beklagliga olyckan.

För att råda bot för detta missförhållande bör gällande rätt kompletteras på så sätt, att blockledare, som skadas i detta arbete, få rätt till ersättning. Då sådana fall, där blockledare skadats under utövning av sin uppgift, säkerligen äro ganska få, böra de nya bestämmelserna få retroaktiv verkan från och med krigsutbrottet (september 1939). Som bekant var detta fallet med den helt nyligen utfärdade lagen om rätt till ersättning för krigsskada.

Över motionen har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden från försäkringsrådet, riksförsäkringsanstalten och riksblockmyndigheten. Dessa yttranden finnas såsom bilagor fogade till detta utlåtande.

Enligt kungörelsen den 18 juli 1942 (nr 639) angående organisation av arbetsblock inom jordbruket skall inom rikets jordbruksnäring i enlighet med vad i kungörelsen stadgas finnas upprättad en arbetsblockorganisation med syfte att i ett krisläge utnyttja vad som för jordbruksnäringen finnes tillgängligt av arbetskraft, dragare och maskinell utrustning på sådant sätt, att bästa möjliga produktionsresultat erhålles (1 §). Den centrala ledningen av arbetsblockorganisationen inom riket utövas av den myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer. Denna myndighet benämnes i kungörelsen riksblockmyndigheten. Inom varje län skall för handhavandet av den lokala ledningen av arbetsblockorganisationen finnas en av Kungl. Maj:t förordnad myndighet, benämnd länsblockmyndigheten (2 §). I regel skola de inom samma kommun belägna brukningsdelar, å vilka bedrives jordbruk, bilda ett överblock (3 §). För varje överblock skall finnas en överblockledare, som har att leda verksamheten inom överblocket. Dessutom skall inom överblocket finnas en biträdande kvinnlig överblockledare med uppgift att särskilt ägna sig åt frågor rörande utnyttjande av den kvinnliga arbetskraften inom överblocket. För nu nämnda funktionärer skola ersättare utses (4 §). Brukningsdelarna inom ett överblock skola, där ej för särskilt fall annorlunda föreskrives, vara fördelade på arbetsblock, vart och ett bestående av lämpligt antal brukningsdelar. Ägare eller brukare av sådan brukningsdel, som ingår i arbetsblock, benämnes i kungörelsen blockmedlem (5 §). För varje arbetsblock skall finnas en blockledare jämte ersättare för honom (6 §). Blockmedlem är beträffande brukningsdel, som tillhör eller brukas av honom, pliktig att hålla blockledare underrättad om planläggning av odlingen å brukningsdelen samt att i övrigt lämna blockledaren de uppgifter, som äro erforderliga för planläggning av verksamheten inom blocket (8 §). Blockledare åligger att planlägga de åtgärder i fråga om jordbruksdriften inom arbetsblocket, som kunna vara erforderliga för uppnående av syftet med arbetsblockorganisationen. Till utgångspunkt skall härvid tagas å ena sidan den planläggning av odlingen å de särskilda brukningsdelarna, som verkställts av de enskilda blockmedlemmarna eller, i den mån så ej skett, eljest befinnes lämplig, samt å andra sidan de tillgångar i fråga om arbets-

kraft, dragare och maskinell utrustning, som kunna beräknas föreligga för arbetsblocket, då krigsmakten är fullt mobiliserad (10 §). Vad som sålunda stadgas om blockledare äger motsvarande tillämpning å överblockledare och biträdande kvinnlig överblockledare beträffande verksamheten inom överblock. Överblockledare är därvid pliktig att utöva tillsyn över blockledarnas planläggningsarbete samt tillhandagå dem med råd och anvisningar (11 §). Överblockledare och blockledare skola medverka vid den registrering av arbetskraft inom arbetsblocken, som kan komma att påbjudas av riksblockmyndigheten, ävensom söka på frivillig väg anskaffa erforderlig reservarbetskraft (12 §). Riksblockmyndigheten äger meddela närmare föreskrifter med avseende å tillämpning av kungörelsen (16 §).

Kungl. Maj:t har den 5 februari 1943 utfärdat instruktioner för riksblockmyndigheten, respektive länsblockmyndigheterna (SFS nr 53 och 54). Beträffande riksblockmyndighetens sammansättning är stadgat, att myndigheten skall bestå av två ledamöter från statens arbetsmarknadskommission och två från statens livsmedelskommission jämte erforderligt antal ersättare.

Gällande allmänna bestämmelser om försäkring för olycksfall i arbete återfinnas i lagen den 17 juni 1916 i detta ämne. Enligt denna lag är som huvudregel varje arbetare försäkrad för skada till följd av olycksfall i arbetet. Såsom olycksfall i arbete anses enligt lagen jämväl olycksfall, som inträffar vid färd till eller från arbetsstället, om färden föranletts av eller stått i omedelbart samband med arbetsanställningen (1 §). Med arbetare förstås i lagen envar, som mot avlöning användes till arbete för annans räkning utan att i förhållande till honom vara att anse som självständig företagare. Såsom arbetare anses ej den, som utför arbetet i sitt hem eller å arbetsställe, som av honom bestämmes, ej heller den som av tillfällig anledning användes till arbete av någon som eljest ej använder arbetare, ej heller, där arbetet utföres för allenast en arbetsgivares räkning, dennes make och hemma- varande barn eller adoptivbarn och föräldrar eller adoptivföräldrar i förhållande till honom (2 §). För olycksfall utgår enligt vissa regler ersättning för läkarvård m. m. ävensom, under förutsättning att olycksfallet medfört sjukdom och denna varat mer än tre dagar, sjukpenning med belopp, som bestämmes i förhållande till den skadades arbetsförtjänst. Om olycksfall efter upphörande av därav förorsakad sjukdom medfört förlust eller nedsättning av arbetsförmågan under längre eller kortare tid, utgår under denna tid livränta med belopp, som är beroende på storleken av den skadades arbetsförtjänst och graden av nedsättningen i hans arbetsförmåga. Livränta utgår emellertid icke, där ej arbetsförmågan blivit nedsatt med minst en tiondel (6 §). Om olycksfallet medfört döden, skall utgivas begravningshjälp samt livräntor till efterlevande (7 §).

Försäkringen äger rum i riksförsäkringsanstalten; dock kan, där för ändamålet bildats sådant ömsesidigt olycksfallsförsäkringsbolag, vars delägare

äro arbetsgivare och för vars förbindelser delägarna svara med obegränsad personlig ansvarighet, försäkringen av delägarnas arbetare i stället under vissa villkor äga rum i detta bolag (4 §).

På hemställan av andra lagutskottet (utlåtande nr 36) anhöll 1937 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning rörande en förbättrad lagstiftning om försäkring för olycksfall i arbete samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Vid 1939 års riksdag hemställde herr Lövgren i motionen II: 48, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om allsidig och skyndsamt utredning rörande möjligheterna att på ett betryggande sätt olycksfallsförsäkra medlemmarna av riksdagen, landstingen, stads- och kommunalfullmäktigeförsamlingarna, kyrkofullmäktige, vägfullmäktige, statliga och kommunala utredningskommittéer samt innehavare av offentliga förtroendeuppdrag av olika slag m. fl., som objektivt måste klassificeras som verk samma i det allmännas tjänst, oberoende av om det med uppdraget är förenat ersättning eller icke».

Andra lagutskottet, som behandlade motionen, yttrade i sitt däröver avgivna utlåtande nr 19:

Enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete är i regel envar, som mot avlöning användes till arbete för annans räkning, berättigad till ersättning för skada till följd av olycksfall i arbetet. I överensstämmelse härmed äro offentliga förtroendemän i vissa fall försäkrade enligt nämnda lag för olycksfall, som äger samband med uppdragets fullgörande. Förutsättning härför är dock, att för uppdraget utgår arvode, vilket är att anse som gottgörelse för utfört arbete. I andra fall åtnjuta offentliga förtroendemän icke försäkringsskydd enligt berörda lag.

I detta sammanhang må erinras, att något stadgande icke finnes om rätt för kommun att genom frivillig försäkring bereda ersättning åt förtroendemän för skada till följd av olycksfall vid fullgörande av honom meddelat uppdrag. Med hänsyn härtill har spörsmålet, om sådan rätt är för handen, blivit föremål för tveksamhet.

Frågan om den omfattning, i vilken innehavare av offentliga förtroendeuppdrag böra åtnjuta skydd mot följderna av olycksfall vid uppdragets fullgörande, är enligt utskottets mening förtjänt av uppmärksamhet. I enlighet med den uppfattning, som kommit till uttryck i motionen, torde kunna ifrågasättas, om icke offentliga förtroendemän böra åtnjuta sådant skydd oberoende av huruvida med uppdraget är förenat arvode eller icke. Till stöd för denna uppfattning kan i fråga om kommunala förtroendemän anföras, att den utsträckning, i vilken arvoden utgå, är synnerligen växlande inom olika kommuner. Framhållas må därjämte, att det beträffande vissa kommunala förtroendeuppdrag föreligger en medborgerlig plikt att ställa sig till förfogande för uppdragets fullgörande. Att i sistnämnda fall ersättning icke alltid kan beredas vederbörande för skada till följd av olycksfall, som äger samband med uppdraget, måste enligt utskottets mening anses mindre tillfredsställande.

Utskottet hemställde därför, att riksdagen i anledning av motionen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förutsättningslös och allsidig utredning rörande möjligheten och lämpligheten av att i vidgad omfattning bereda innehavare av offentliga förtroendeuppdrag ersättning för skada i följd av olycksfall i samband med uppdragets fullgörande samt om framläggande för riksdagen av de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen (riksdagens skrivelse nr 96).

I 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete uppställas såsom förut-sättningar för åtnjutande av försäkringsskydd bl. a., att arbetaren erhåller avlöning för sitt arbete samt att arbetet icke utföres i arbetarens hem eller å arbetsställe som av honom bestämmes.

Utskottet.

Enär blockledaren i denna sin egenskap icke erhåller någon avlöning, kan han sålunda icke få ersättning enligt nämnda lag på grund av olycksfall som drabbar honom under utövande av sådant uppdrag. Då emellertid blockledarens arbetsuppgifter huvudsakligen äro av organisatorisk art, torde den olycksfallsrisk för vilken han utsättes under sitt arbete vara ganska ringa. Frågan, huruvida han bör erhålla rätt till ersättning för olycksfall i arbete i denna sin befattning, torde böra bedömas på samma sätt som spörsmålet, om oavlönade offentliga förtroendemän överhuvud böra vara försäkrade för olycksfall, som äger samband med uppdragets fullgörande. I riksdagsskrivelse den 12 mars 1939 har hemställts om utredning angående sistnämnda spörsmål. Utredningen handhaves av socialvårdskommittén i samband med den pågående revisionen av olycksfallsförsäkringslagen.

Det arbete, vari det av motionären åberopade olycksfallet inträffat, torde icke hava varit sådant arbete som det ålegat blockledaren såsom sådan att utföra. Blockledaren synes sålunda i detta fall på grund av frivilligt åtagande ha utfört arbete åt blockmedlem. I dylika fall, liksom då eljest blockmedlem utför arbete åt annan blockmedlem eller ställer arbetskraft till dennes förfogande, torde emellertid nästan alltid vid olycksfall rätt till ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen föreligga. Att sådan ersättning icke kunde utgivas i det av motionären åberopade fallet torde enligt vad riksförsäkringsanstalten anfört i sitt remissyttrande hava berott på att den skadade utfört arbetet på sin egen gård. Inom arbetsblockverksamheten torde det emellertid mera sällan förekomma, att arbete för annan blockmedlems räkning utföres i arbetarens eget hem eller å arbetsställe som av honom bestämmes. Det synes utskottet som om skäl saknas att beträffande arbete som utföres inom arbetsblockorganisationens ram genomföra en särslagstiftning, varigenom dispens lämnas från ifrågavarande eller från övriga i olycksfallsförsäkringslagen angivna allmänna villkor för åtnjutande av försäkringsskydd.

I sådana särskilda fall som det av motionären åberopade torde visserligen omständigheterna stundom kunna tala för att ersättning beredes den skadade av statsmedel, men utskottet saknar anledning att närmare ingå på detta spörsmål.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 25 maj 1944.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar *Norman, Forslund**, *Olof Carlsson, Roos**, *Hage, Carl Eric Ericsson**, *Hallagård* och *Gunnar Andersson**;

från a n d r a kammaren: fröken *Hesselgren*, herrar *Olovson* i Västerås*, *Pettersson* i Hällbacken, *Ryberg, Holm, von Seth, Jansson* i Hällefors* och *Andersson* i Eskilstuna*.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till Riksdagens andra lagutskott.

Sedan Kungl. Försäkringsrådet anbefallts avgiva utlåtande i anledning av en vid 1944 års lagtima riksdag väckt motion nr 309 i andra kammaren angående bestämmelser om ersättning för blockledare för skada under arbete i denna befattning och retroaktiv verkan från och med krigsutbrottet i september 1939 av dessa bestämmelser, får Rådet anföra följande.

Enligt 10 § i kungl. kungörelsen den 18 juli 1942 angående organisation av arbetsblock inom jordbruket åligger blockledare att planlägga de åtgärder i fråga om jordbruksdriften inom arbetsblocket, som kunna vara erforderliga för att i ett krisläge utnyttja vad som för jordbruksnäringen finnes tillgängligt av arbetskraft, dragare och maskinell utrustning på sådant sätt, att bästa möjliga produktionsresultat erhålles. Blockledare har vidare enligt 12 § samma kungörelse att medverka vid registrering av arbetskraft samt söka på frivillig väg anskaffa erforderlig reservarbetskraft.

Då blockledares arbetsuppgifter såsom framgår av det ovan anförda huvudsakligen avser planläggning, torde sådant arbete som det, vari av motionären åberopat olycksfall inträffade, icke med tillämpning av gällande bestämmelser kunna anses utgöra arbete, som åligger blockledare såsom sådan.

För att ersättning skall utgå enligt olycksfallsförsäkringslagen fordras, att arbete utförts mot avlöning, och att det icke utförts i den skadades hem eller å arbetsställe, som av den skadade själv bestämts. Dessa förutsättningar synas icke hava förelegat i fallet.

Skulle ersättningsrätt medgivas i ett fall som det refererade, förutsätter detta bestämmelser om ersättning till personer, som utföra arbete på grund av blockmyndigheters, överblockledares eller blockledares anmodan utan att förutsättningarna för ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen föreligga. Detta skulle innebära dispens från ovannämnda båda förutsättningar för ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen. Då arbetet fullgöres på grund av frivilligt åtagande, kan diskuteras, om det är mer befogat att medgiva dylik dispens i fall då arbetet utförts genom blockorganisationens ingripande än då i krisläge jordbruket främjande arbete utan dylikt ingripande utföres åt t. ex. en granne utan avlöning eller i en den skadades egen verkstad.

Blockledare utföra i denna sin egenskap arbete på grund av frivillig överenskommelse med överblockledaren och utan avlöning. Den omständigheten, att arbetet har karaktär av beredskapsarbete, liksom det förhållandet, att blockledaren icke har möjlighet att av sin uppdragsgivare, vilket får anses vara staten, betinga sig ersättning för arbetet, synes tala för bestämmelser om ersättning åt i dylikt arbete skadade i likhet med vad som gäller för hemvärnsmän och luftskyddspersonal. Emellertid torde det arbete — planläggning — blockledaren såsom sådan huvudsakligen har att utföra, vara avsevärt mindre riskfyllt än hemvärnsmännens och luftskyddspersonalens. Det kan för övrigt ifrågasättas, om det föreligger större skäl att medgiva rätt till ersättning för skada i arbetet åt blockledare än åt kommunala förtroendemän utan avlöning, vilka ju icke åtnjuta dylik rätt. Även ledamöter av kristidsnämnd utföra arbete, som har karaktär av beredskaps-

arbete. Frågan om ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen till kommunala förtroendemän, som icke åtnjuta avlöning, torde emellertid komma under behandling i samband med den förestående allmänna revisionen av nämnda lag. — Medgives blockledare rätt till ersättning för olycksfall, synes motsvarande rätt böra tillerkännas även sådan överblockledare, som icke åtnjuter någon ersättning för arbetet.

Om ersättning för olycksfall anses böra utgå till skadade, som äro engagerade i jordbruksblockorganisationer och icke kunna komma i åtnjutande av ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen, synes bestämmelser därom böra utfärdas huvudsakligen i enlighet med vad som gäller i kungl. förordningen den 28 juni 1941 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under tjänstgöring vid luftskyddet eller under luftskyddsövning. Bestämmelserna böra omfatta överblockledare, blockledare och personer, som på grund av blockmyndigheters, överblockledares eller blockledares anmodan arbeta i annans jordbruk. Emellertid förekommer, att personer utan dylik anmodan på grund av situation (t. ex. grannes inkallelse till militärtjänst), som är beroende av krisläget, utföra arbete i annans jordbruk, utan att betingelserna för ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen äro uppfyllda. Jämväl i sådana fall bör då ersättning för olycksfall utgå. Undantagsbestämmelser bör i likhet med vad som gäller i olycksfallsförsäkringslagen den som arbetar för egen räkning, den som utför arbete i sitt hem eller å arbetsställe, som av honom bestämmes, samt, där arbetet utföres allenast för en persons räkning, dennes make och hemmavarande barn eller adoptivbarn och föräldrar eller adoptivföräldrar i förhållande till honom. Utföres arbetet för makars gemensamma räkning, böra de i sistnämnda hänseende anses såsom allenast en arbetsgivare.

Undantagsbestämmelsen beträffande den som utför arbete i sitt hem eller å arbetsställe, som av honom bestämmes, har av Försäkringsrådet vid tillämpningen av olycksfallsförsäkringslagen icke ansetts hava den innebörden, att de, som skadats till följd av olycksfall i hemmet eller å arbetsställe, som av dem själva bestämts, under alla omständigheter skola vara utslutna från rätt till ersättning. Ersättning har nämligen i vissa fall utgivits för olycksfall i hemmet eller å arbetsställe, bestämt av den skadade. Exempelvis har ersättning utgått för olycksfall, som drabbat en stenhuggare under tillyxning av ett verktygsskaf i hemmet under ordinarie, mot timpenning avlönad arbetstid, och för olycksfall i den skadades hem under det den skadade fastslagit broddar å sin häst, som användes till arbete för annans räkning, i vilket senare fall den skadade farit hem endast i avsikt att sko hästen. Om Försäkringsrådets förslag genomföres, torde en dylik tillämpning med hänsyn till det sätt, varpå arbetet inom blocken är organiserat, komma att beröra förhållandevis flera fall än då olycksfallsförsäkringslagen är tillämplig.

Vad här anförts om olycksfall bör jämväl gälla sådana yrkessjukdomar, som avses i lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

I handläggningen av detta ärende hava deltagit, förutom undertecknad Landelius, samtliga försäkringsråd och representanter.

Stockholm den 10 mars 1944.

På Kungl. Försäkringsrådets vägnar:

HUGO LANDELIUS.

| Göte Blomqvist.

Bilaga B.

Till Riksdagens andra lagutskott.

Genom remiss den 11 februari 1944 har Riksförsäkringsanstalten anbefallts att senast den 15 mars 1944 till utskottet avgiva yttrande över motionen II: 309 angående lagstiftning om försäkring för olycksfall för blockledare för skada ådragen under arbete i sådan befattning.

Till åttlydnad härav får Riksförsäkringsanstalten anföra följande.

Enligt olycksfallsförsäkringslagen (§ 1) är envar arbetare försäkrad för skada till följd av olycksfall i arbetet. Såsom arbetare (§ 2) anses i huvudsak envar, som mot avlöning användes till arbete för annans räkning. Med avlöning förstås därvid såväl gottgörelse i penningar som ersättning i form av naturaförmåner. Har överenskommelse träffats om arbetsbyte, vilket är synnerligen vanligt mindre jordbrukare emellan, anses arbete mot avlöning föreligga. Utföra grannar däremot småtjänster åt varandra, utan att överenskommelse på förhand träffats om arbetsbyte, anses arbetet ej utföras mot avlöning. För att deltagarna i arbetsblocken — blockledare och övriga blockmedlemmar — skola omfattas av olycksfallsförsäkringslagen, måste det villkoret sålunda uppställas, att de erhålla avlöning för sitt arbete. Enligt vad anstalten inhämtat, har det vid blockens bildande förutsatts, att avlöning i en eller annan form skall utgå till blockmedlem, som ställer arbetskraft, dragare eller maskiner till annan blockmedlems förfogande. Blockmedlem och sålunda även blockledare äro därför, när de själva deltaga i dylikt arbete, i regel att betrakta såsom arbetare enligt olycksfallsförsäkringslagen och sålunda försäkrade. Detta gäller dock icke i sådana fall, då endast fråga är om obetydliga tjänster, som blockmedlemmarna göra varandra. Dylika småtjänster torde dock falla utom ramen för den egentliga blockverksamheten. I den mån blockmedlem utför arbetet i fråga i sitt eget hem eller eljest å arbetsställe, som av honom bestämmes, är han emellertid på grund av bestämmelserna i 2 § 2 stycket i lagen undantagen från den obligatoriska försäkringen. På grund av sistnämnda bestämmelse kunde den blockledare, som av motionären lärers åsyftas i det ovan relaterade fallet, icke tillerkännas någon ersättning, oaktat han vid olyckstillfället utförde arbete åt blockmedlem.

De uppgifter, som åligga blockledaren i denna hans egenskap, äro emellertid huvudsakligen av organisatorisk art. Blockledaren svarar för driften vid det honom underställda arbetsblocket. Det ankommer därför på honom att dirigera arbetskraft, dragkraft, motorer och redskap från den ena gården till den andra inom arbetsblocket. Vidare har han att uppsätta mobiliseringsplaner för blocken m. m.

Enligt vad Riksförsäkringsanstalten inhämtat, utgår icke någon avlöning till blockledaren för dessa arbeten. I motsats till vad som i allmänhet gäller beträffande överblockledare, vilka i regel uppbära arvode av vederbörande kristidsnämnd, omfattas blockledaren i denna sin egenskap följaktligen icke av den obligatoriska försäkringen, oaktat att de speciella arbetsuppgifter, som åvila honom, äro likartade med dem, som aukomma på överblockledaren. Då överblockledarens arbete i betydande utsträckning torde vara

förlagt till överblockledarens hem, är denne emellertid i allmänhet på grund av den ovan anförda bestämmelsen i 2 § 2 stycket olycksfallsförsäkringslagen undantagen från den obligatoriska försäkringen.

Med hänsyn till den relativt obetydliga olycksfallsrisk, med vilket arbetet som blockledare i allmänhet torde vara förenat, och särskilt med beaktande av att blockledarna i regel omfattas av försäkringen, då de utföra arbete åt blockmedlemmar, synes det anstalten icke påkallat att åtminstone för närvarande tillskapa någon särskild lagstiftning för beredande av försäkringskydd åt blockledarna. Detta desto mer som, enligt vad anstalten under hand inhämtat från riksblockmyndigheten, utfärdandet av en särskild arbetsblocklag är under övervägande och möjlighet sålunda finnes att genom införandet i nämnda lag av bestämmelser om avlöning till blockledare tillförsäkra blockledarna motsvarande rätt till ersättning för olycksfall för skada ådragen under arbete i sådan befattning, som tillkommer överblockledare och andra funktionärer inom arbetsblockorganisationen, vilka redan enligt gällande bestämmelser erhålla avlöning för utfört arbete.

Riksförsäkringsanstalten anser sig därför på anförda skäl icke kunna tillstyrka bifall till det av motionären framställda förslaget.

I detta ärendes handläggning hava, förutom undertecknade, deltagit byråchefen Östrand och byrådirektören Källström. Stockholm den 1 mars 1944.

SAM LARSSON.

E. Granstedt.

Bilaga C.

Till Riksdagens andra lagutskott.

Genom remiss den 11 februari 1944 har riksblockmyndigheten anbefallts att senast den 15 mars 1944 till utskottet avgiva yttrande över motionen II: 309 angående lagstiftning om olycksfallsförsäkring för blockledare för skada, ådragen under arbete i sådan befattning.

Till åtlydnad härav får riksblockmyndigheten anföra följande.

Enligt den av riksblockmyndigheten utfärdade instruktionen för blockledare åligger det denne att dels planlägga och dels efter särskilt beslut av överordnat organ inom blockorganisationen verkställa de åtgärder i fråga om jordbruksdriften inom blocket, som kunna vara erforderliga för att i ett krisläge bästa möjliga produktionsresultat skall ernås. Under planläggningskedet åligger det blockledaren bl. a. att upprätta en mobiliseringsplan för blocket, att anteckna och till överblockledaren meddela de förändringar, som inträffa inom blocket och röra förhållanden, varom uppgift lämnats i mobiliseringsplanen, att samla blockmedlemmarna till överläggningar angående jordbruksdriftens planläggning och upprätthållande, att till överblockledaren avgiva förslag angående utbildning och övning av reservarbetskraft och annan extra arbetskraft, att vara överblockledaren behjälplig vid fördelning och utnyttjande av extra arbetskraft samt att upprätthålla kon-

takten med angränsande block. Under ett verkställighetsskede åligger det enligt instruktionen blockledare att, utöver vad som nyss angivits, efter beslut av överordnat organ genomföra åtgärder för jordbruksdriftens upprätthållande inom blocket.

För överblockledarna gäller en instruktion med motsvarande innehåll.

Hitintills — under planläggningskedet — har blockledarnas arbete huvudsakligen bestått i upprättande av mobiliseringsplaner, vilket utförts dels i bostaden och dels vid besök å gårdarna. Därjämte ha blockledarna haft att vid personliga sammanträffanden med blockmedlemmarna rådgöra med dem i frågor, som angå jordbruksdriften i blocket. Slutligen ha blockledarna i ett icke obetydligt antal fall personligen fått ingripa i skötseln av blockmedlem tillhörig brukningsdel antingen genom att själv lämna gården vissa tjänster eller också genom att anskaffa erforderlig hjälp till gården från annat håll. Under ett verkställighetsskede däremot blir blockledarnas huvudsakliga uppgift att praktiskt ingripa i jordbruksdriften inom blocket.

Överblockledarna uppbära i egenskap av biträden åt kristidsnämnderna ersättning för sitt arbete vanligen enligt vissa av kristidsstyrelserna föreslagna normer. Uppdraget såsom blockledare har däremot ansetts vara ett rent förtroendeuppdrag, och någon ersättning för detsamma utgår icke utom i rena undantagsfall. Såväl överblockledare som blockledare äro visserligen skyldiga att åtlyda direktiv från riksblockmyndigheten men äro ändock i princip att anse såsom kristidsnämndernas biträden och därför i egenskap av kommunala förtroendemän att hänföra till den grupp av befattningshavare, för vilka staten icke har något direkt ekonomiskt ansvar.

I den remitterade motionen har motionären uttalat, att blockledare enligt bestämmelserna i olycksfallsförsäkringslagen icke kunna av riksförsäkringsanstalten erhålla ersättning för skador, som drabba dem under arbetet såsom blockledare, detta till skillnad mot andra personer, som tjänstgöra i beredskap av ett eller annat slag. För att belysa detta redogör motionären för ett fall, då en blockledare, som skadats under arbete i sådan befattning, icke kunnat tillerkännas ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen. Blockledaren i fråga skulle under höbärgningen hjälpa en inkallad granne med skörden och därvid använda dennes arbetsvagn. Vagnen var emellertid sönder, varför blockledaren sökte reparera den i sin egen smedja. Därvid skadades blockledarens ena öga så svårt, att det måste bortopereras. Motionären anser det vara en brist i lagstiftningen, att ersättning icke kunnat utgå till blockledaren och föreslår en kompletterande lagstiftning om olycksfallsförsäkring för blockledare för skada, ådragen under arbete i denna befattning, i analogi med vad som redan gäller för hemvärnsmän och luftskyddspersonal, samt att lagen får retroaktiv verkan från och med krigsutbrottet i september 1939.

Orsaken till att blockledaren i det relaterade fallet icke erhållit ersättning för skadan synes vara, att arbetet, varunder olyckshändelsen inträffade, utfördes på blockledarens egen gård. Enligt 2 § andra stycket olycksfallsförsäkringslagen omfattar nämligen den obligatoriska försäkringen icke skada, som drabbar en person under arbete i dennes hem eller eljest å arbetsställe, som av honom bestämmes. Något undantag från den angivna principen torde hitintills icke ha gjorts och bör därför heller icke ifrågasättas beträffande blockledarna. Av nämnda princip följer alltså att en blockledare — lika litet som en överblockledare — kan komma i åtnjutande av obligatorisk olycksfallsförsäkring under arbete med exempelvis skrivgöromål o. d., utförda i bostaden.

Jämlikt 1 och 2 §§ olycksfallsförsäkringslagen är i huvudsak var och en, som mot avlöning användes till arbete för annans räkning, försäkrad för skada till följd av olycksfall i detta arbete. Såsom avlöning räknas därvid såväl gottgörelse i penningar som ersättning genom tjänster eller andra naturaförmåner. Beträffande den praktiska verksamheten inom arbetsblocken gäller den principen, att blockmedlem, som erhåller tjänster i en eller annan form (arbetskraft, dragare eller maskiner), är skyldig lämna skäligen vederlag för dessa. Detta medför, att blockledare, som själv mot vederlag i en eller annan form, såsom driftsledare eller på annat sätt, utför arbete åt blockmedlem, är olycksfallsförsäkrad under detta arbete, såvida det icke utföres i blockledarens eget hem eller å arbetsställe, som av honom bestämmes.

Motionären har föreslagit, att särskild lag skulle utfärdas om blockledares försäkring och åberopar därvid vad som gäller för hemvärnsmän och luftskyddspersonal. Dessa äro emellertid olycksfallsförsäkrade endast under övning, då de stå under särskilt utsett befäl, varför de knappast äro jämförbara med blockledarna. Då den olycksfallsrisk, som blockledaren i denna sin egenskap löper utan att vara obligatoriskt försäkrad, är ringa, synas icke tillräckligt starka skäl tala för att någon särskild lagstiftning bör skapas för detta ändamål.

I det av motionären relaterade fallet synas omständigheterna kunna motivera, att frågan om beredande av ersättning åt denne blockledare på därom gjord särskild framställning av statsmakterna upptages till välvillig behandling.

I detta ärendes handläggning hava, förutom undertecknade, deltagit herrar Andersson, Carell, Magnusson och Lundquist.

Stockholm den 16 mars 1944.

RIKSBLOCKMYNDIGHETEN
BO HAMMARSKJÖLD.

Herman Löfgren.